

معرفی کتاب روش های تدبیر ادبی ۲

مدرسه دانشجویی قرآن و عترت علیهم السلام

پیش نیاز ورود به دوره تدبر ادبی

❖ فهم ادبی قرآن لازمه فهم قرآن است. به این دلیل بایستی حتماً باید خواند شود؛ از آنجایی که آموزش صرفاً در حالت نیازمندی فعال می‌شود و نوعاً نیاز افراد و ذائقه افراد به ادبیات دیرتر فعال می‌شود؛ لذا این کتاب‌ها در مجلدات ۸ و ۹ قرار گرفته‌اند.

❖ فهم ادبی سوره فهم **شهودی** است؛ ادبیات شهودی ادبیاتی است که شما در تدبر نیاز دارید و با ادبی صورتی تفاوت بسیاری دارد. ادبی صورتی تشخیص می‌دهد که فلان کلمه حال است. اما در ادبیات شهودی باید فرق آن کلمه در نقش‌های مختلف مشخص شود. اگر یک کلمه را حال بگیرید چه اتفاقی برای شما می‌افتد و اگر همان کلمه را صفت بگیرید چه اتفاقی برای شما می‌افتد. اینجا فهم شهودی لازم است و نوعاً در ادبیات، کسی قائل به این فهم شهودی نیست و اگر کسی نتواند شهودی فهم کند، تدبر نکرده است.

پیش نیاز ورود به دوره تدبر ادبی

افراد قبل از اینکه به تدبر ادبی شروع کنند، باید ادبیات عرب را در حد نحو کشفی، صمدیه، هدایه ، صمدیه و ... بخوانند. کسی نباشد که نخوانده باشد. فرض بر این است که فرد ادبیات را خوانده یا مرور کرده است. پیش نیاز، خواندن ادبیات عرب ساده است.

پیش نیاز بعدی ؛ مطالعه کتاب تحلیل کلام در ساختار وجودی انسان است. این کتاب اساساً عربی و فطری بودن را با هم بیان کرده است. این کتاب همه اجزاء ادبیات عرب را در ساختار وجودی انسان پیاده سازی کرده است. کسی که این کتاب را می خواند انگار که ساختار وجودی انسان را می خواند . در این کتاب هم ساختار تحولی گفته شده و هم ساختار انسان؛ یعنی گفته که انسان در چه سنی چه چیزی را می فهمد و اینکه چطوری می فهمد. منطق فهم که براساس کلام فعال می شود سعی شده است در این کتاب بیان شود.

اگر کسی کتاب تحلیل کلام در ساختار انسان را نخواند ، می تواند برای پیش نیاز کتاب چگونه با کودکان خود طیب سخن بگوییم را بخواند. همچنین بخش اول کتاب بلوغ باهم بودن را بخواند. الب ته لازم است هر دو کتاب خوانده شود. این دو کتاب ذائقه فرد را فعال می کند.

تدبر در حروف در کلام وحی

حروف در کلام وحی × القا و لحن

القا و لحن × نفوذپذیر کردن کلام
حروف در نقش بلیغ و رسا کردن کلام است

نفوذ پذیر کردن کلام × توجه مخاطب را به
نوعی جلب کردن به موضوع و مطلبی

جلب شدن توجه مخاطب دارای انواع است × علت
تنوع حروف و دسته های آنها

بررسی معنای حرف های قرآن به منزله بررسی انواع
لحن و القا و به منزله انواع جلب توجه کردن مخاطب

براساس حالت های مختلف توجه در انسان حرف ها
دسته بندی می شوند

کارکرد کتاب
تدبر ادبی ۲

منطق
کتاب

جایگاه تدبر ادبی ۲ در میان منظومه کتب تدبر ادبی

- تدبر ادبی یک ناظر به قالبها و ارکان کلام است. کلام یکسری ارکان و یکسری واجباتی دارد. مثل اینکه یک کلام باید چه مؤلفه‌هایی داشته باشد یا انواع کلام چه هستند؛ کلام اسمیه و فعلیه و اینکه هر کدام چه خاصیتی دارند.
- تدبر ادبی دو روی حروف و تأثیرگذاری کلام تمرکز دارد؛ مثلاً یک کلام را چطوری بگوییم تا در عمق فرد نفوذ کند.
- تدبر ادبی سه مجموع این دو است؛ ولی بیشتر به سمت بررسی فلسفه یا حکمت قالب‌های کلام و نفوذ کلام رفته است. در نفوذ کلام بحث برانگیختن و انواع جلب توجه را کار کرده است. و حتی به سمت قالب‌ها رفته، روی انواع گزاره‌ها و حقایق به شکل‌های مختلف توجه کرده است.

تدبر ادبی

تدبر ادبی ۲

تدبر ادبی ۱

تدبر ادبی ۳

برانگیختن و انواع
جلب توجه

تدبر ادبی

بیان انواع گزاره‌ها
و حقایق به
شکل‌های مختلف

تدبر ادبی ۲
نفوذ و تأثیرگذاری
کلام

تدبر ادبی ۱
قالب کلام و
ارکان و واجبات
آن

تدبر ادبی ۳
بررسی حکمت قالب‌های کلام و نفوذ
آن

انتظار از مخاطب در مواجهه با کتاب تدبر ادبی ۲

در این کتاب دانستن مفهوم آیه بسیار مهم است

محل مناسبی است برای یادگیری ترجمه صحیح قرآن

اختلاف نظر در کتاب امری طبیعی است و اظهار نظر کردن نهایی وابسته به فهم تدبری است. نظر علامه طباطبایی ره بر همه نظرات ترجیح داده شده است.

لازم نیست کتاب حفظی و جزئی خوانده شود ولی مفهوم کلی را باید دقیق بدانید. لذا باید وقتی یک سوره مطالعه می‌شود بتوانید در باره هشت مورد توجه در سوره اظهار نظر کنید و شیوه سوره در القا و لحن را بیان کنید.

افرادی که سوره تهلیل انتخاب کرده‌اند همین سوره را به عنوان تکلیف انتخاب کرده‌اند. مواردی که در هر درس فرا می‌گیرند را در آن سوره اعمال می‌کنند و به نتیجه مشخص در باره آن سوره و شیوه آن سوره در القا و لحن می‌رسند.

نکات لازم برای خواندن کتاب

اهداف کتاب تدبر ادبی ۲

- حروف در زبان عربی مهم ترین عامل ظرافت کلام در القای معانی ؛ فصاحت و بلاغت است. با به کارگیری درست حروف می توان کلمات؛ جملات؛ عبارات کلام را به بهترین وجه بیان نمود و :
  - با عطف جملات به یکدیگر کلام را توسعه داد
  - با افزودن قیودی به کلام؛ تبیین بیشتری در کلام به وجود آورد
  - توجه مخاطب را از محتوایی به محتوای دیگر انتقال داد
  - قالب ادبی کلام و متن را به نمودار تبدیل کرده و بر اساس آن آهنگ متن را به دست آورد
- با توجه به موارد فوق ؛ مقاصد زیر از کتاب حاضر دنیال می شود:
  - لحن کلام را که در فهم غرض متکلم است فهمید
  - به جملات محذوف در کلام واقف شد
  - به غرض متکلم از متن نزدیک شد

سیر فرایند دروس / تکوین کلمه و کلام به واسطه حروف

حروف معانی × حرف‌هایی هستند که به شکلی
دارای معنا هستند

این حروف در کلام کارکردهای مختلف و مشخصی
دارند و تنوع قابل دسته‌بندی دارند

همه این حروف یک کار واحدی دارند بلکه کار آنها
تأثیرگذاری بر توجه مخاطب بر محتوای کلام

حروف اسبابی هستند که به واسطه آنها توجه به
محتوای کلام از حالتی به حالت دیگر تغییر و تبدیل
پیدا می‌کند

علم اصول فقه

حروف مبانی × حرف‌های یک کلمه

حرف‌هایی که
در باب‌های
مزید اضافه
می‌شوند

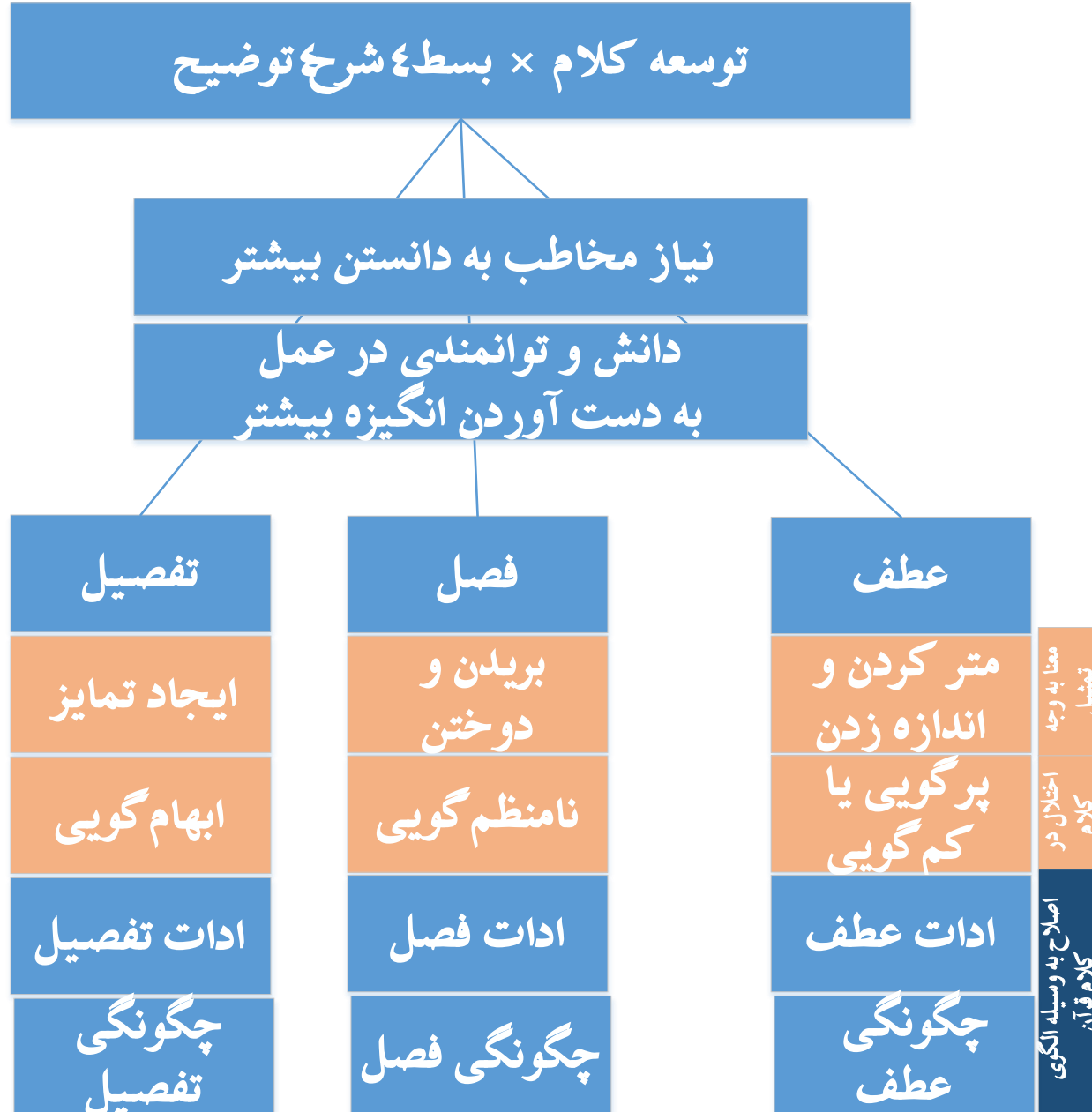
تقدم و تأخر
این حرف‌ها در
معنا مؤثرند

در معنای کلمه
مؤثرند

قدرت یادگیری را به شدت افزایش می‌دهد

وحدت بین کلمات ایجاد می‌کند

سیر فرایند دروس / توسعه کلام به شیوه عطف

سیر فرایند دروس / بیان مثالی جهت فهم بهتر مفهوم عطف؛ فصل و تفصیل

تفصیل

بابا به قدری
زحمتکش
است که یا سر
کار است یا
در خانه خواب
است

فصل

بابا ما را به
مسافرت
می برد

بابا در خانه
مهربان است

بابا ماشین
دارد

اندر حکایت‌های بابا

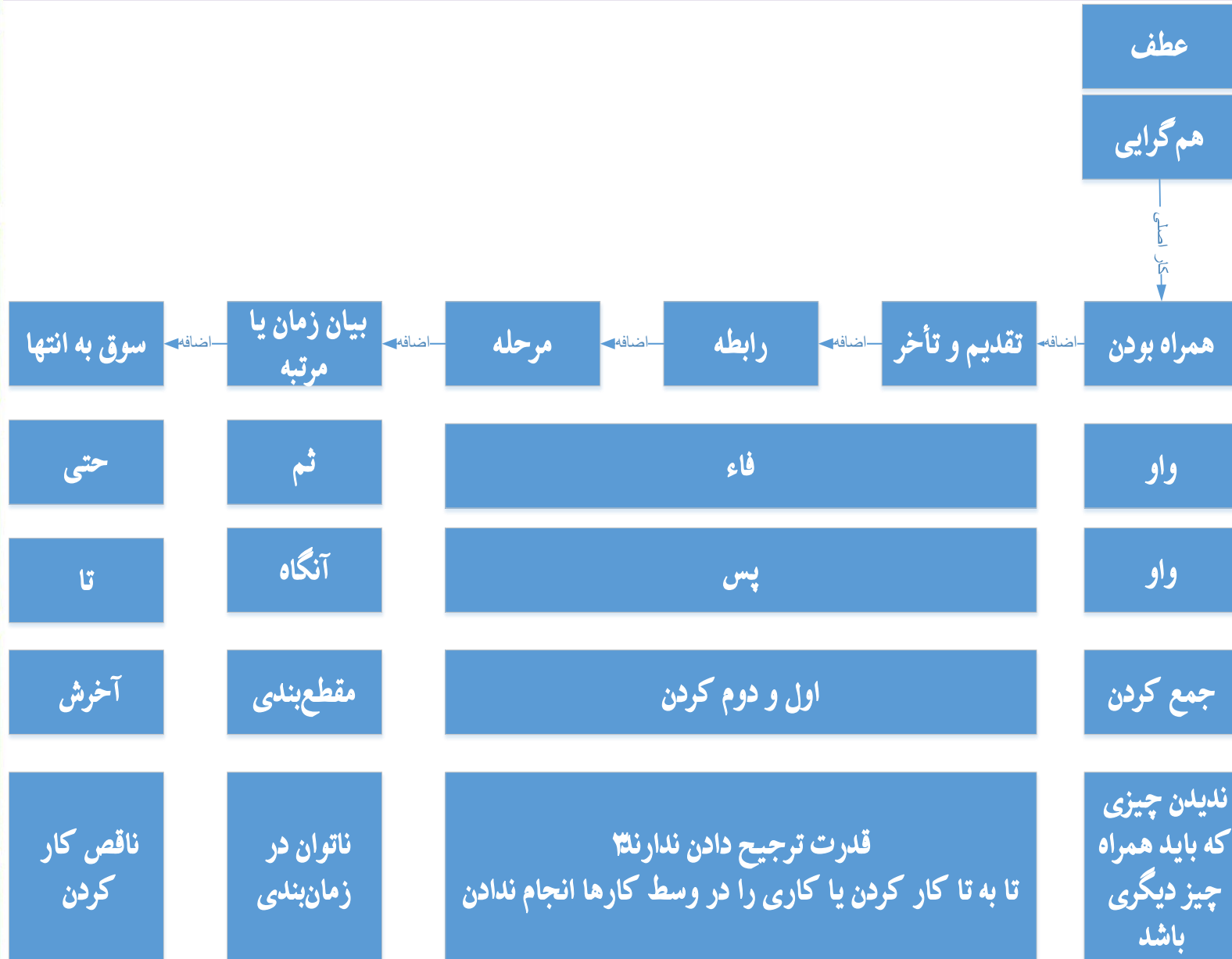
عطف

بابا آب، نان
و پول داد

فهم توسعه، کلام در ادبیات کودک × ساده‌سازی

فهم توسعه، کلام در ادبیات خود × الگوبرداری از قرآن و کشف نواقص

سیر فرایند دروس / تبیین بیشتر از حروف عطف

فصل

جداسازی
کلام از هم

موضوع

به عنوان نمونه
کودک

گفتگوی پیوسته در
باره موضوع

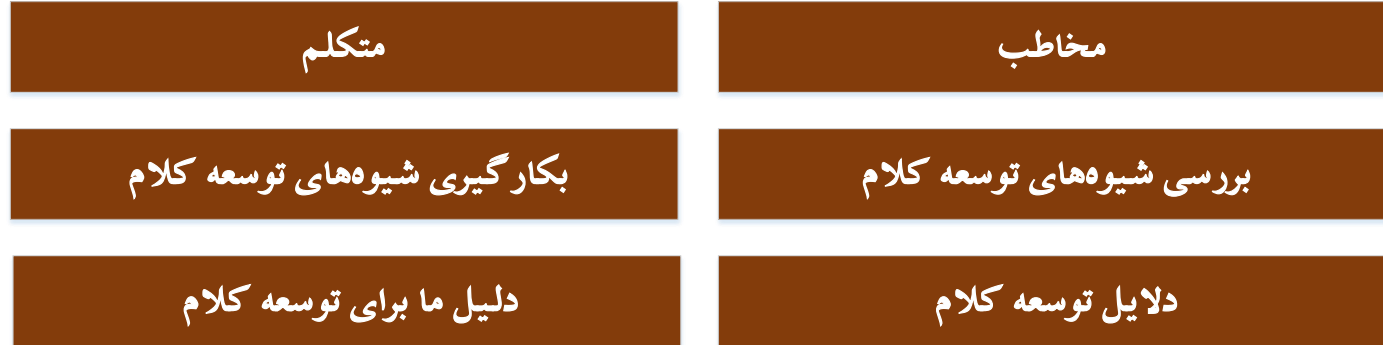

دنبال کردن سیر مطالب و یافتن محل های عوض شدن ابعاد
کلام در رابطه با آن موضوع

مفصل شناسی

سیر فرایند دروس / دلایل و کارکرد توسعه کلام

توسعه کلام

علت بهره‌مندی

تحلیل

عطف یا پیوند بین کلمه‌ها و جمله‌ها

فصل یا پیوند عبارت‌ها

تفصیل یا ایجاد تمایز بین جملات؛ بیان حالات

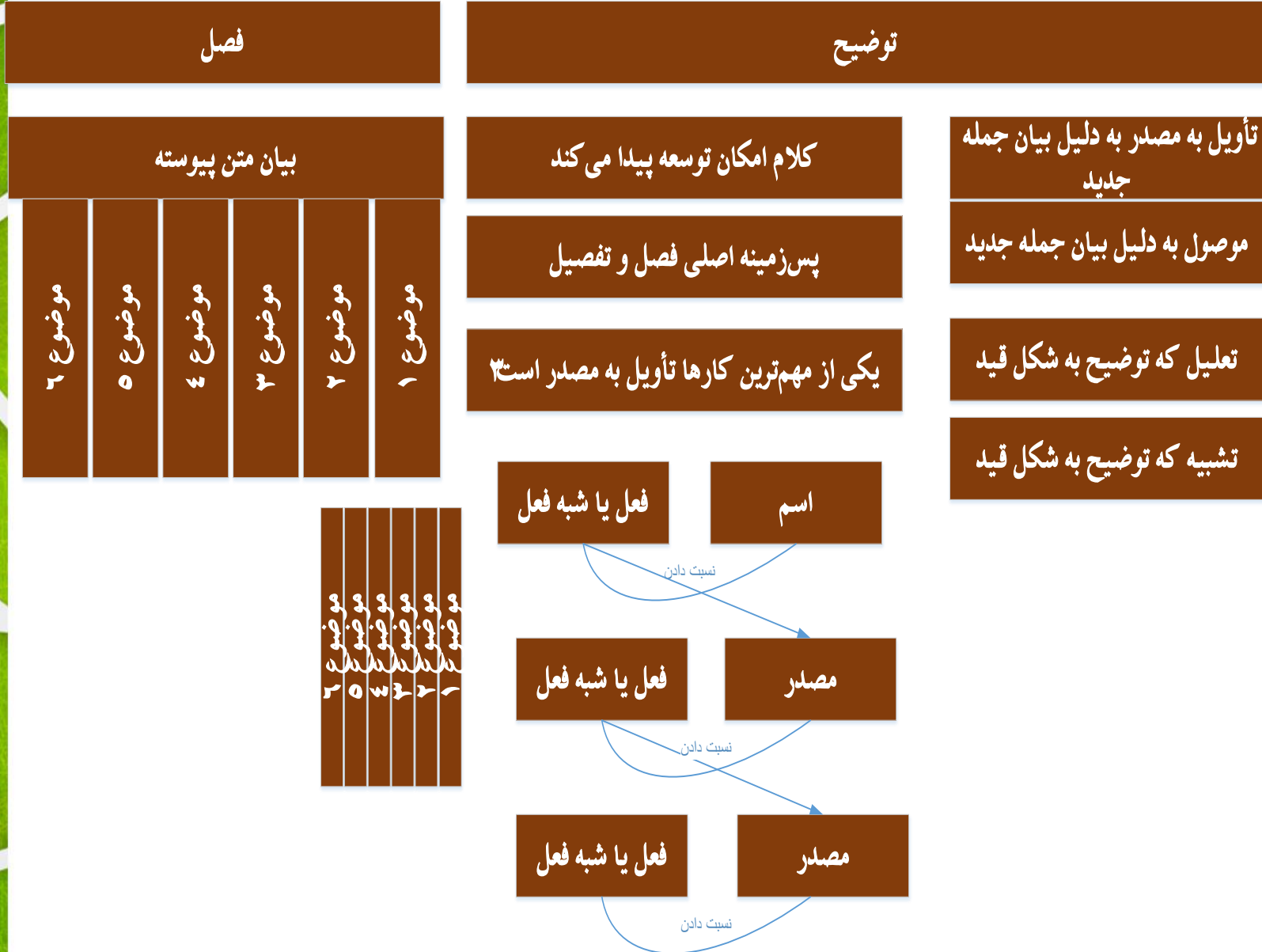
توضیح یا ایجاد تبیین و وضوح بیشتر

قیود یا بهره‌مندی از تخصیص زندگان

تحلیل آیات قرآن

سیر فرایند دروس / تبیین بیشتر پیرامون فصل و توضیح

سیر فرایند دروس / توسعه کلام به شیوه افزودن قید

توسعه کلام به وسیله قید

قید ایجاد محدوده یا محدودیت

قیدها تقدیرکننده کلام‌اند

قیدها به وسیله حروف در کلام قرار می‌گیرند

بخشی از کلام • حرف جار • اسم مجرور × قید به
آن بخش از کلام

حرف جرّ تعلق دارد به شبه فعل یا فعل زیرا آن را قید
می‌زند

بروز شفافیت یک کلام به قیدهای آن است

فقدان قید در کلام به منزله ابهام در کلام است

استفاده بیش از اندازه قید به نیاز مخاطب بر
می‌گردد

سیر فرایند دروس / تبیین بیشتر از حروف قید

حرف باء	حرف من	حرف الی	حرف لام	حرف عن	حرف فی	حرف علی
وساطت	تمایز	قلمرو	وابستگی	تعیین موضوع	تعیین موقعیت	سیطره و اساس
ولایت	فرایندشناسی		غایت‌بینی	محدوده کلام	ظرفیت	مبنای فعل
توحید افعالی	تفصیل حد زننده		تعیین مقصد	محدوده موضوعی	محدوده مکانی و زمانی	شرایط چیره بر فعل
تدابیر	تحلیل		برای چه ۳۳۳ دلیل مالکیت	در باره ۳۳۳	موقعیت‌شناسی	مبناشناس قاعده‌شناس

شفع × سبب

سیر فرایند دروس / چیستی در تغییر جهت کلام

تعیین جهت کلام

سلبی

ایجابی

اختلال { گزاره‌های هست و نیستی به عکس می‌پندارد }

در ساحت انسان وزن او را انطباق هست و نیست‌هایش با حقایق تعیین می‌کنند

ابلیس هست ۲ شیطان هست ۳ شیطان و ابلیس بر علیه انسان توطئه می‌کنند ۴ کید شیطان قوی نیست ۵ ضعیف است ۶ شیطان عدو مبین هست، عدو غیر مبین نیست ۷ یعنی در عداوتش آشکار است، پنهان نیست ۸

باورهای اشتباه

ابلیس نیست ۲ شیطان نیست ۳ شیطان و ابلیس توهم‌های ذهنی انسان است ۴ هر چه هست خود انسان است که به خودش ضرر می‌رساند ۵

سیر فرایند دروس / تبیین بیشتر از حروف تغییر جهت کلام

انواع نفی

انواع ایجاب

فعلیه

اسمیه

آینده

حال

گذشته

قید

تأکید

خبر

انواع نفی

لا × نماد نفی × نماد نه!

نمی داند نسبت به چه چیزی باید برانت داشته باشد^۳
زناد از حد منفی بافی است^۳

ما × نماد نقش‌های متعدد × نماد ابهام همراه با احساس!

میهم بودن در مواردی که اظهار برانت می‌کنند^۳
دل فرد به آنچه قول ندارد قرص نیست^۳
قدرت ابهام‌گویی ندارد^۳

ان × نفی با تأکید × حتما نه! حتما اینطور نیست^۴ در سیاق حصر و قصر ذکر می‌شود^۳

استقامت در نفی‌های مثبت ندارد^۳
تعصب‌های بیجا در اثر نفی‌های بیجا

اختلال در امید دارد^۳
امید کاذب دارد^۳

لما × نفی از ماضی تا حال نه مضارع
هنوز نشده است^{۳۳۳}

لیس × نفی جمله اسمیه می‌کند^۳
نیست^۳

گزاره‌های عقلانی معتبر ندارد^۳
گزاره‌های عرفی نادرست زیاد دارد^۳
گزاره‌های یقینی وجود ندارد^۳

حافظه درستی ندارد^۳
عبرت برای او معنا ندارد^۳

لم × نفی ماضی بر فعل مضارع
نشأ^۳

لای نفی جنس { بر جمله اسمیه می‌آید^۳
نیست جنسی^{۳۳۳}

ضعف باوری نسبت به حقایقی که هیچوقت نقض نمی‌شوند^۳
باور به چیزهایی که هیچوقت تحقق نمی‌کنند^۳

لن × نفی ماضی تا ابد
هرگز واقع نشده و نمی‌شود^۳

سیر فرایند دروس / چرایی توجه به تعلیق کننده های کلام

تشویق و تنبیه بر روی شرط استوار است^۳ خود تشویقی و خود تنبیهی^۴ محاسبه و مراقبه بر اساس فهم شرط است^۳

شرط از نظر صدور اهمیت پیدا می کند^۳ شرط واسطه انتقال گزاره ها به رفتارها و بروزهاست^۳

استنباط های غلط انسان از متن ها یا از مشاهدات بیرونی به واسطه اختلال در شرط است^۳

اختلال در شرط قدرت تعلیق صحیح دو گزاره برای فرد امکان پذیر نیست^۳

صحت شرط منوط به تعلیق درست دو گزاره با هم و وابسته کردن یا وابسته دانستن صحیح دو گزاره با هم است^۳

موفقیت یا ناکامی بر اساس شرطها اتفاق می افتد^۳

در تصمیم گیری و تصمیم سازی شرط دارای اهمیت ویژه است^۳ همچنین در برنامه ریزی شرط رکن یک برنامه ریزی است^۳ ضعف در برنامه ریزی دلیل نقص در فهم شروط است^۳

در حوزه های آموزشی و تربیتی شرط حرف اول را می زند^۳

در نشانه شناسی شرط بسیار اهمیت دارد^۳ همه مشاغل با شرط کار می کنند^۳ وابستگی بین اشیا و روابط آنها با شرط است^۳

در تفصیل احکام به کار می رود^۳

اهمیت شرط در
زندگی انسان

سیر فرایند دروس / چرایی توجه به تعلیق کننده های کلام

جنبه احتجاج به خود می گیرد

در بیان برخی از سنتها الهی استفاده می شود برخی از سنتهای الهی به وسیله شرط بیان می شود

شرط قالب ادبی وعدهها و وعیدهاست

در شرط به صورت ضمنی علت وقوع کاری و هم سبب آن را بیان می کنیم

دو جمله فعلیه و طبع آن ناظر به آینده

دو رخداد به هم وابسته که اگر یکی تحقق پیدا کند دیگری هم تحقق پیدا می کند و گونه نه

اهمیت شرط در
زندگی انسان

دو رخداد به هم وابسته که اگر یکی تحقق پیدا کند دیگری هم تحقق پیدا می کند و گرنه نه

تعلیق × شرط

ان	لو	لولا	ما	من	اذا	لما
قانون بودن به صورت تعلیق مهم است بیان حکم	استدلال تا احتجاج و ایجاد چالش یا اعتراض از ناحیه امتناع وارد گفتگو می شود		علاوه بر قانون به نوعی تأکید بر آن چیزی که حکم بر آن سوار می شود	علاوه بر قانون به نوعی تأکید بر آن کسی که حکم بر آن سوار می شود	علاوه بر قانون به نوعی تأکید بر آن زمانی که حکم بر آن سوار می شود	علاوه بر قانون به نوعی تأکید بر آن موقعیت که حکم بر آن سوار می شود
مطلق			چیز	کس	زمان	شرایط
رغبت یا رهبت ندارد	فهم او کار نمی کند ضربیه فهمیدگی		قدرت بی تعین دیدن موضوع را ندارد	قدرت بی تعین دیدن فاعل کاری را ندارد	قدرت فهم مشاهده یک موضوع در زمان را ندارد	قدرت فهم مشاهده یک موضوع در موقعیت را ندارد
حرف اصلی ادات شرط اگر	امتناع شرط جمله منفی اثبات شیء		بر روی اشیا تمرکز می شود اگر هر چیزی	بر روی ذوی العقول تمرکز می شود اگر هر کسی	وقتی که بر عنصر زمان آینده تأکید است	وقتی که بر عنصر مطلق زمان تأکید است

تاکید دادن به مطلب و حقیقت بیان شده می‌تواند از جهات مختلفی صورت گیرد:

- تاکید بر تحقق
- تاکید بر حکم
- تاکید بر انجام فعل
- تاکید بر افاده حصر
- تاکید بر جلب اعتماد به مخاطب
- تاکید برای تایید
- تاکید حکم

کارکردهای حروف تاکید

لام تاکید	بلی	قسم	انما	مای زائده	نون تاکید	قد	ان
تاکید حکم	تاکید برای تایید	تاکید برای جلب اعتماد به مخاطب	تاکید برای افاده حصر	تاکید و پر اهمیت جلوه دادن سخن	تاکید بر انجام فعل	تاکید بر تحقق	تاکید بر حکم

حروف برانگیختن توجه

حالات دیگر

تنبیه

استفهام

ألا

یا

ها

متی

أینَ

کیف

أیانَ

مِن

ما

أیَّ

آئی

لولا

همزه

وی،

ندبه

کم و

کأین

ما، برای

تعجب

لعلّ،

ترجی

لیت،

تمنی

برای

انکار و

ابطال

برای

طلب

برای

توییح

غرض های

استفهام در

کلام

برای

انکار

طلب

برای

استهزا

برای

تقریر و

اثبات

برای

استنطاق

حروف انتقال دهنده توجه

اعراض / اعتراض

لكنّ

لكن

ام منقطع و
منفصل

لما

كلاّ

استثنا

الاّ

لما

غير

سیر فرایند دروس / از توسعه کلام تا انتقال توجه در کلام

بر اساس حالت‌های مختلف توجه در انسان حرف‌ها
دسته‌بندی می‌شوند

انتقال توجه	برانگیختن توجه	تأکید کلام × ایجاد توجه مضاعف	تعلیق کلام × ایجاد هماهنگی در توجه یا تعلیق توجه	تغییر جهت کلام × تغییر جهت توجه	توسعه کلام × استمرار توجه
					عطف
					فصل
					قید

دسته‌بندی القا
و لحن بر
اساس توجه

شیوه برنامه ریزی و ارائه تدبر ادبی

شیوه‌های تدریس به دو صورت است:

۱. متناسب با رشته تخصصی افراد

هر رشته‌ای برای خودش ادبیات دارد. ما برای پزشکی می‌توانیم تدبر ادبی داشته باشیم که برای این کار باید ادبیات را روی آن عرصه تخصصی ببریم. بایستی فردی که می‌گوید تسلط بر آن علم داشته باشد و تسلط بر روی ادبی هم داشته باشد. این کار را برای این انجام می‌دهیم که می‌خواهیم آن را شهودی کنیم و به او می‌گوییم که ادبی همین است که تو در علم خودت به آن آشنایی داری. فقط بایستی سامان‌دهی کنی.

۲. متناسب با کتاب که باید در زندگی فرد جاری شود. اگر کلام در زندگی انسان درست شود، فرد به حکمت و خوشبختی می‌رسد. منظور از کلام، منطق فکر کردنی است که منطبق بر فطرت است. در این صورت دیگر نفاق شکل نمی‌گیرد. نفاق از کلام شروع می‌شود. انسان می‌توان حرف‌هایی بزند ولی حرف‌هایش با آن چیزی که هست متفاوت باشد. در واقع، بحث کلام نزدیک شدن به بحث ربوبیت و حقایق عالم است.

ارزیابی کتاب تدبر ادبی ۲

❖ وقتی فرد به کتاب ادبی می‌رسد، باید نواقص کلامی خود را در شنیدن و فهمیدن برطرف کند. گاهی فردی یک مطلبی را می‌گوید و ما طور دیگری می‌فهمیم یا اینکه می‌خواهیم مطلبی را بگوییم ولی موضوع دیگری را بیان می‌کنیم.

❖ طهارت این کتاب فعال‌شدن منطق تفهیم و تفهّم است.

❖ این است که تمایز در ادبیات برای فرد به وجود آید. درواقع نوعی طهارت خیال است که بتواند بین حروف و نقش پذیری هر کدام از آنها تمایز ایجاد کند

الحمد لله على محمد وآل محمد
وكل من آمن به